نشریه فرهنگ و ارتقای سلامت فرهنگستان علوم پزشکی
دوره هشتم، شماره دوم، تابستان ۱۴۰۳، صفحات ۱۹۷ تا ۱۹۸

نامه به سردبیر

فرهنگ‌سازی سلامت با به‌کارگیری مدل از حوضچه تا دریاچه

حمید مقدسی*[۱]

۱. *نویسنده مسئول: استاد، گروه مدیریت و فناوری اطلاعات سلامت، دانشکده پیراپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی، تهران، ایران، moghaddasi@sbmu.ac.ir

دریافت مقاله: ۱۴۰۳/۰۳/۲۲ پذیرش مقاله: ۱۴۰۳/۰۶/۰۷

فرهنگ مجموعه‌ای از باورها، آداب، سنن و رفتارهای جمعی از مردم با مرزبندی مشخص به عنوان کشور و مؤکد روش‌های زیستی است که متأثر ازعوامل مختلف تاریخی، جغرافیایی، سیاسی، اقتصادی، اجتماعی وتکنولوژیک تنوع می‌یابد و قابلیت تغییر دارد. قابلیت تغییر فرهنگ خصیصه‌ای است که اگرچه موجب تنوع ارزش‌های فرهنگی می‌شود؛ اما عاملی نویدبخش از لحاظ فراهم‌سازی امکان اصلاح و تعالی فرهنگ جوامع محسوب می‌شود (۱-۲). این تلقی که فرهنگ سلامت زیر مجموعه فرهنگ است اگرچه بسیار رواج دارد؛ اما به شدت هم نادرست است؛ زیرا در صورتی که قواعد بهداشتی در فرهنگ یک جامعه ترویج یابد و نهادینه شود آن فرهنگ به شکل فرهنگ سلامت در می‌آید(۳). بنابراین فرهنگ همه جوامع این استعداد را دارد که از طریق خصیصه قابلیت تغییر و با تزریق قواعد بهداشتی در آن، به سطحی از توسعه برسد که به عنوان فرهنگ سلامت مطرح شود. نکته قابل توجه این است که فرهنگ‌سازی سلامت به عنوان فرایند تزریق قواعد بهداشتی به فرهنگ جوامع گوناگون با این هدف که مردم از لحاظ ابعاد مختلف مانند روان، جسم، رفتار و اخلاق و همچنین از حیث سبک زندگی‌شان سالم شوند تعریف می‌شود(۲). سازمان بهداشت جهانی پرچمدار و پیشقراول ترویج فرهنگ‌سازی سلامت در کشورهای دنیا با همکاری تمام سازمان‌های بهداشتی؛ سیستم‌های آموزش و پرورش و رسانه‌ها است و می‌تواند فرهنگ جوامع را به فرهنگ سلامت تبدیل کند و موجبات تحقق عدالت بهداشتی و ترویج سبک زندگی سالم را برای مردم جهان فراهم سازد. فرهنگ سلامت باعث می‌شود رفتارهایی در جامعه نهادینه شود که منبعث از رعایت اصول بهداشتی و در راستای تأمین سلامتی جسمانی، روانی، اجتماعی و معنوی مردم است و از لحاظ ارزشی در نزد تمام جوامع به‌طور یکسان و به‌طور مثبت تلقی می‌شود. این نوع فرهنگ به طور گسترده به عنوان شرایطی تعریف می‌شود که در آن، سلامت و رفاه مردم شکوفا شده و از طریق تقویت جوامع سالم به‌طور عادلانه، جریان‌های تصمیم‌گیری عمومی و خصوصی هدایت می‌شود؛ بطوریکه همه این فرصت را دارند تا انتخاب‌هایی داشته باشند که منجر به سبک زندگی سالم شود. بنابراین می‌توان ادعا کرد فرهنگ سلامت پدیده‌ای است که موجب پرورش انسانی‌هایی سودمند برای جامعه از حیث اجتماعی، اقتصادی و علمی شود و نه تنها بر سبک زندگی سالم مردم تأکید دارد؛ بلکه آرامش و صلح جهانی را به ارمغان می‌آورد(۴).

به اجرا درآوردن مدل از حوضچه تا دریاچه می‌تواند فرآیند فرهنگ‌سازی سلامت را تسهیل، تسریع وعینیت بخشد و موجب حصول اطمینان از پوشش صد در صدی آن در جامعه شود. شکل ۱ مدل مذکور را نشان می‌دهد.

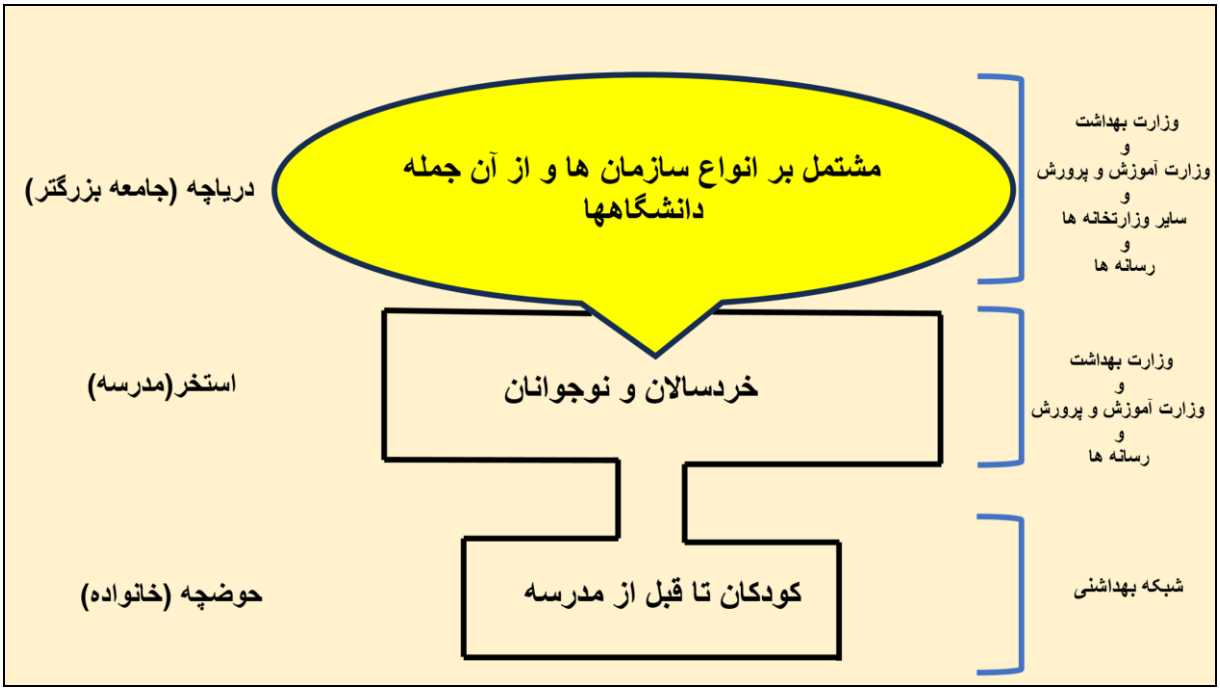
در این مدل خانواده تمثیلی از حوضچه است که تحت نظارت شبکه بهداشتی متفق با سازمان بهزیستی، مددکاران اجتماعی و قوه قضاییه کشور پرورش کودکان را تا پیش از راه یابی به مدرسه بر عهده دارد. شبکه بهداشتی که بخش مهمی از وزارت بهداشت است ناظر بر فرایند تزریق قواعد بهداشتی به فرهنگ خانواده‌ها می‌باشد.

همچنین مدرسه مثالی از استخر است که تحت نظارت برنامه‌ریزی شده وزارت بهداشت و از طریق نظام آموزش و پرورش با همکاری مؤثر معلمان که در حقیقت سفیران فرهنگ‌سازی سلامت محسوب می‌شوند فرهنگ‌سازی سلامت را با کمک نافذ و سودمند رسانه‌ها روی مجموعه خردسالان و نوجوانان جامعه عهده‌دار می‌باشد. خروجی استخرها شهروندانی سالم، با احساس مسئولیت و دارای تفکر نقادانه و توانا در حل مؤثر مسائل با روحیه‌ای متعادل هستند. این افراد در جامعه بزرگتر شامل دانشگاه‌ها و دیگر سازمان‌های تولیدی و خدماتی جامعه که به مثابه دریاچه است وارد شده و به فعالیت می‌پردازند. حضور این شهروندان دارای فرهنگ سلامت به همراه فعالیت رسانه‌های ملی که تحت برنامه وزارت بهداشت به آموزش می‌پردازند سایر اقشار مردم را که فرصت بهره مندی از اجرای چنین مدلی را نداشته‌اند با فرهنگ سلامت آشنا و آموخته می‌کنند.

فرهنگ‌سازی سلامت عاملی بسیار مؤثر در رواج عدالت بهداشتی؛ سبک زندگی سالم و کاهش تأثیر ایدیولوژی‌های گوناگون بر رفتارمردم به‌حساب می‌آید. اجرای این فرایند موجب ترویج فرهنگ سلامت و ایجاد فصل مشترکی بسیارعمیق و وسیع میان تمام فرهنگ‌های موجود دنیا می‌شود. چنین وحدت رویه زیستی برپایه تضمین سلامتی شکل می‌گیرد و این درحالی است که مردم جوامع مختلف می‌توانند از لحاظ آداب خوردن، پوشیدن، روابط اجتماعی و ازدواج در چارچوب قواعد بهداشتی برخوردار از تنوع و دیگرگونی باشند(۷-۵).

[Downloaded from ijhp.ir on 2026-11-22]

[DOI: 10.22034/8.2.11]

شکل ۱. مدل از حوضچه تا دریاچه برای فرهنگ‌سازی سلامت

همانطور که مدل نشان می‌دهد اجرای آن توسط معاونت بهداشتی وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی با فعالیت جدی شبکه بهداشتی کشور؛ وزارت آموزش و پرورش؛ رسانه ملی؛ قوه قضاییه؛ سازمان بهزیستی و همکاری سایر وزارتخانه‌ها محقق خواهد شد.

سازمان بهداشت جهانی با وقوف بر نقش مهم خود به عنوان پرچمدار فرهنگ‌سازی سلامت با همکاری سازمان‌های بهداشتی کشورها می‌تواند به سرعت در تعالی فرهنگ جوامع و سالم‌سازی سبک زندگی مردم دنیا در راستای تحقق عدالت بهداشتی گام مؤثر بردارد و صلح و آرامش را برای ایشان به ارمغان آورد (۸).

منابع

1. Melnyk Yu. B, Pypenko I. S. Concept “Health Culture” in System of Categories “Culture” and “Health”. International Journal of Education and Science 2019; 2(1): 53-64.
2. World Health Organization. Regional Office for Europe. Beyond bias: exploring the cultural contexts of health and well-being measurement: first meeting of the expert group, Copenhagen, Denmark, 15–16 January 2015. World Health Organization. Regional Office for Europe; 2015.
3. Chandra A, Acosta J, Carman KG, Dubowitz T, Leviton L, Martin LT, Miller C, Nelson C, Orleans T, Tait M, Trujillo M, Towe V, Yeung D, Plough AL. Building a National Culture of Health: Background, Action Framework, Measures, and Next Steps. Rand Health Q 2017; 6(2): 3
4. Plough AL. Building a culture of health: a critical role for public health services and systems research. Am J Public Health 2015; 105(10): e11.
5. Cohen AB. Many forms of culture. American Psychologist 2009; 64(3): 194–204.
6. Cong L. Understanding Cultural Diversity and Diverse Identities. Springer Nature Switzerland AG; 2019.
7. Alonzo PL. Building a Culture of Health Challenges for the Public Health Workforce. Am J Prev Med 2014; 47(5S3): S388–S390.
8. Moghaddasi H. Health Equity and Healthy Lifestyle in the Light of Promoting Culture of Health: Letter to Editor. Iran J Cult Health Promot 2022; 6(2): 305-3-6.

Letter to Editor

Cultivating Health by Applying the Model from Pond to Lake

Hamid Moghaddasi[1*]

1. ***Corresponding Author:** Professor of Health Information, Management & Medical Informatics, School of Allied Medical Sciences, Shahid Beheshti University of Medical Sciences, Tehran, Iran, moghaddasi@sbmu.ac.ir

[Downloaded from ijhp.ir on 2026-11-22]

[DOI: 10.22034/8.2.11]